

000203-2

A nyní k druhému tématu, které ovšem s prvním souvisí. Petr Sláma má za to, že druhým zdrojem krize současného protestantismu je „odpor k teologické tematizaci zkušenosti“ [zde neříká čeho, ze souvislosti se však zdá vyplývat, že zkušenosti zbožnosti], tedy vidí tento zdroj „v absenci reflexe zbožnosti jakožto legitimního a žádoucího výraziva víry“ (zde Petr trochu popletl pády). Zajisté by bylo zapotřebí se nejprve jasně domluvit, co kdo rozumí zejména termíny víra, zbožnost, reflexe, aj., a teprve potom začít s diskusí. Přikloním se k jinému postupu a začnu s polemikou, protože teprve v diskusi se často mnohem lépe objasní, co kdo kterým termínem rozumí. Odmítám myšlenku, že reflexe zbožnosti (zejména jakékoli zbožnosti) může být považována za legitimní a žádoucí výrazivo víry. Mezi vírou a zbožností není žádného tak úzkého až důvěrného vztahu. Po mém soudu je víra „normou“ zbožnosti stejně jako všech ostatních oblastí lidského života, myšlení i všech „pocitů a dojmů“; slovo „norma“ je ovšem nepřesné, protože svádí k objektivacím; bibličtější je formulace, že víra přemáhá svět (včetně našeho života i myšlení). Po mém soudu je zbožnost jen náboženským pocitem, blízkým pocitům estetickým. Nic proti těmto pocitům nemám, ale nemyslím si, že na nich lze cokoli stavět. Právě naopak, pokud nejsou náležitě kultivovány, mohou se silně zvrhnout. Není trapnějšího pohledu než na zbožně žvanícího člověka, kterému zbožnost přímo odkapává od úst. Zbožnost na odiv vystavovaná má fenomenologicky velmi blízko k obscenitě (není-li s ní dokonce totožná). Reflektovat je možno a dokonce třeba vše, co dělá (nebo nedělá) člověk, ale mezi reflexí víry a reflexí zbožnosti je principiální rozdíl, na který bych tu chtěl s velkým důrazem upozornit. Zbožnost sama není schopna sebereflexe, a reflexe zbožnosti zase nemůže vycházet ze zbožnosti jako svého základu, neboť by tak ztratila svou bytostnou kritičnost a stala by se ideologickou aurou zbožnosti. S vírou je to naprosto jinak, pokud ovšem nezůstaneme ve vleku běžného chápání víry jako jakési nekritické věřivosti (jak se to jako přílnavá hereze rozšířilo po všem křesťanstvu již od doby prvních křesťanů). Víra, která skutečně dokáže všechno „přemáhat“, je zdrojem kritiky a kritičnosti, neboť sama uvádí člověka se všemi jeho výkony i nevýkony do opravdové krize. Proto reflexe víry, které by kritičnost chyběla, není a nemůže být reflexí skutečné víry, nýbrž jen něčeho, co se za víru falešně vydává a proto se kritičnosti vyhýbá a proti ní se brání (právě to je největší vada či spíše prohřešek všeho pietismu). Víra tedy bytostně kritickou reflexi posiluje, ba přímo zakládá, kdežto zbožnost kritičnosti ráda ukládá meze. Pokud tedy chce teolog setrvávat na půdě kritického myšlení (raději než „vědeckého“, neboť vědeckost se nesmí stát – alespoň po mém soudu – základním principem a vyznáním teologa; teologie není a nesmí být – soudím jako filosof – specializovanou disciplínou, která si vymezí svůj píseček a jiným disciplínám „nefušuje do řemesla“ – to je nepřípustný alibismus), musí svou práci založit jako reflexi víry, jejíž kritičnost je zakotvena v samotné víře (resp. pravdě, která je jen druhou stranou víry, jak na to také poukazuje hebrejský kořen *’-m-n*). – Omlouvám se, že tu mluvím o teologii, ač neteolog; chci však naslouchat, co k tomu řekne teolog. Mluví-li Petr Sláma o nutnosti přezkoumání „i některých zdánlivých axiomů protestantské teologie“, je třeba mu dát plně za pravdu. Jenže se mi zdá, že to jeho přezkoumávání je spojeno zase s nějakými předsudky, protože už předem ohlašuje nutnost rehabilitovat „pojem zbožnosti“. Zní mi to podivně, neboť pojem stačí náležitě přesně a platně konstituovat; rehabilitace je zbytečná, pokud je pojem správně nasouzen, a pokud není, je marná. Petr měl na mysli spíše rehabilitaci slova „zbožnost“, která by měla spočívat – v čem vlastně? To nechť řekne sám. Mně osobně bude stačit (a pro diskusi to bude velmi užitečné), když upřesní svůj pojem zbožnosti; rehabilitovat ho už ani nemusí.

Odesláno jako e-mail všem, speciálně Slámovi a také učitelům na ETF 3.2.2000
dopoledne (před 10. hodinou) z Písku.

(Písek, 000203-2.)